טעון גניזה

גל עיני ואביטר

מדריך מצולם לצרכן הסת"ם

גל ערמון

052-6642556
ערמון הסופר | www.armonhasofer.co.il
armonhasofer@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

אין רשות להעתיק, לצלם או לתרגם אפילו חלק מהספר או חלק מהתמונות או הציורים בלי רשותי בכתב. איסור זה חל בכל המדינות הן על פי דין תורה הן בהתאם לחוק הזכויות הבינלאומי.

גל ערמון 052-6642556 | armonhasofer@gmail.com

תודה לבורא עולם שעשה עמדי חסד
ועזר לי לסיים לכתוב חיבור זה.

תודה לכל הרבנים והחברים בקבוצות לימוד ההלכה
שסייעו במתן עצות, הסברים ורעיונות.

תודה ל"סטודיו נתיב" על העריכה המצוינת
ועל עיצוב פני הספר והפיכתו לבהיר ומאיר עיניים.

תודה לאשתי שתחי'
על התמיכה והעצות לאורך הדרך.

יברך ה' את כל המסייעים בקודש ויאיר את דרכם בבריאות ושמחה.

תוכן עניינים

הקדמה 16

פרק א' – מצוות תפילין 18

רמת הפרשיות 18

תיוג הפרשיות 20

שמות חלקי התפילין 22

סוגי הבתים 22

סוגי ההידורים בבתים 24

הרצועות 28

בדיקת תפילין 32

שיפוץ תפילין 34

פרק ב' – מצוות מזוזה 38

הבדלים בין מזוזות מעדות שונות 38

בדיקה ראשונית למזוזה באופן עצמאי 40

הלכות קביעת מזוזה 42

היכן צריך לקבוע מזוזה 44

מקרים מיוחדים ומתי בודקים מזוזה 46

פרק ג' – מצוות ספר תורה 48

הציווי לכתוב ספר תורה ושינויים שונים בספר תורה 48

מתי צריך להביא ספר תורה להגהה 50

כיצד לנהוג במקרה של חשש לטעות בספר תורה בזמן הקריאה 50

תחזוקת ספר תורה 54

על אודות ערמון הסופר 56

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

David Lau
Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinic Council

בס"ד, כ"ג חשון, תשע"ח
12 נובמבר. 2017
הסכ'-68.עה

לכבוד
הרב **גל ערמון** הי"ו

מכתב ברכה

ראיתי מספר עלים מספרך "גל עיני ואביטה" – מדריך מצולם לצרכן הסת"ם. מהמעט שראיתי אציין כי אכן השכלת לנצל את הטכנולוגיה וליתן בפני כל מי שמעוניין לקבל מידע בנושא את האפשרות הטובה ביותר לראות את הדברים בפועל.

בהקדמה לספרך כתבת כי [illegible] סת"ם עורך לוולוסין בימינו ואין שום רגולציה על המוצרים ועל כשרותם. לידיעתך כבר בשנת תשל"ה-1974 נחקק חוק שנקרא "חוק למניעת הונאה בספרי תורה ובמגילות, בתפילין ובמזוזות" עפ"י חוק זה על השר לשירותי דת לתקן תקנות כדי שיוכלו ליישם את החוק. מועצת הרבנות הראשית פנתה כבר מספר פעמים לכל הגורמים האמונים ומבקשת מכל הגופים האחראים להשלים את החוק.

לגופם של דברים, לצערי האפשרויות לזיוף רבות. איני יודע אם יש משהו שיוכל לעקוב אחר כתיבת תפילין ומזוזות כסדרן. כמה יראת שמים צריך כדי שהסופר יעמוד בניסיון לומר שהמזוזה פסולה. גם אם ספרך יהיה לפני הציבור, זה לא ינגה על שאלות הלכתיות שעולות בשעת הכתיבה, שהם באחריות הסופר. כמו כן בעשיית תפילין לעתים מזומנות ישנן שאלות שמעמידות את מי שמכין אותם בניסיון.

ואכן ראוי לכ"א לרכוש סת"ם אך ורק ממי שהוא ירא שמים, ובכך יבטיח שיקיים מצוות הקשורות בסת"ם באופן כשר ומהודר.

אין ספק שספרך יוסיף ידע רב וילמד איך לגשת והוא פותח פתח להיכל כתיבת הסתם, ויהא בכך משום הגדלת תורה והאדרתה.

מברכך בכל לב

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית הרבנות הראשית ♦ רחוב אחליאב 5, ירושלים ♦ ת.ד. 36016 ♦ מיקוד 9446778 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
The Chief Rabbinate House ♦ 5 Aholiav St., Jerusalem 9446778, Israel ♦ P.O.B. 36016 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
דוא"ל: rabbia@rab.gov.il

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
שעלי ישיבה
נסא רחמים ספרדית

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
למוראה, הפצה ומחקר הלכה

INSTITUTION HASTAM
The "YAD REFAEL"
Institute

ע"ש החסיד הענו רבי **רפאל מאזוז** זצ"ל אביו של הגה"ק רא"ש מצליח"י זע"א

בעש"ות כוי | טוטפות הדור והדרו הראש"ל רבנו **עובדיה יוסף** סליט"א מור ראש הישיבה הנאון רבנו **מאיר מאזוז** שליט"א

בס"ד בטבת תשע"ח
בני-ברק, יום _____

דברי ברכה

ראי' ראיתי מדריך לצורכי סת"ם בשם **גל עיני ואביטה** הפותח פתח לכל אדם להכיר מקרוב את התפילין המזוזה וספר תורה, ומיועד לציבור חרחב שבדרן כלל אין לו מושג בעניינים אלה, ובפרט לרוצה לרכוש לעצמו מוצר סת"ם שידע על מה להקפיד ולבקש, מלווה בהרבה תמונות להמחשה מאת האברך סופר סת"ם הרב **גל ערמון** שליט"א שטרח ואסף איש טהור דיני סת"ם היסודיים לכל מצוה, וגם בא להזהיר מזייפנים ונוכלים חמנצלים את תמימות הציבור, וכל זה בחכמה ובקיצור נמרץ.

ויהי רצון שחפץ ה' יצלח בידו ויהיה מדריך זה לברכה בקרב הארץ. ויתקבל באהבה בציבור הרחב בכל אתר ואתר. ויזכה הרב המחבר לשקוד באהלה של תורה בבריאות ורוב נחת עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

נ.ב. אין לראות במכתב זה כתעודת כשרות למכירת מוצרים

בברכת התורה ובכבוד רב

הצב"י **שלמה מועלם** ס"ט
מח"ס יריעות שלמה ד"ח
וראש המכון

הצבי שלמה מועלם ס"ט
ראש מכון
יד-רפאל
בני-ברק
מח"ס יריעות שלמה

רחוב הרב עוזיאל 24 בני ברק ת.ד. 2750 מיקוד 51127 טל. 03-5747316 פקס. 03-6762547

בס"ד

לכבוד

ידידי תלמידי הר' גל היקר,

שמחתי לראות פרי עמלך בטוב טעם ודעת

עשר יגעת להוציא את הספר הכה בצורה יקרה וברורה

עם באורים ובירורים אשר יאיר את עיני הרבים להורות

את ההלכה לכל איש.

בעוונותינו רבו השכשולות בעניינים אלו בהרבה לעו בתיאום

בנישואו הסת"ם.

וכיוון שהלכות אלו נוגעים לכל איש ואיש בכל יום, בע"ה

ספר כה יהיה לעזר בכל בית אשר יבוא העיין בו

את הדרך אשר יעשה.

יהי רצון שיעצבה ללכת ממנו אל תוך להשקיע תורה

ולהאדירה ויהיה שכרך מן השמים לעכות את הרבים

ונשכי מי שעמנו בתורה.

ידידך אוהבך המצפה לישועת ה' במהרה

אהרשלום חן

בס"ד

י"ב חשון תשע"ח

אריק אלחרר
רב ומורה צדק בעיה"ק אלעד
052-2902147

חזיתי איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב (משלי, כ"ב, כ"ט)

מאן מלכי? רבנן.

הן עתה הראני תלמידי חביבי כנפשי, **הר' גל ערמון נ"י**, אשר יגענו ולמדנו בחברותא את כל הלכות בתי התפילין ובדיקתן, ועשה אצלי שימוש בתחום להבין דבר דבור על אופניו, סיכום בהיר ומאיר לכל ישראל בהלכות ספר תורה, תפילין ומזוזות. השווה לכל נפש, בידיעה בסיסית להבין את ההלכות החמורות למעשה של שימוש וידיעה שלא ניתן להבינן רק מהספרים. והוסיף תמונה וביאור בלשון קלה וברורה שכל יהודי יבין הדרישה ההלכתית הנצרכת לקיים את המצווה ולזכות לקדושתה.

מאת ה' היתה זאת ולפלא הוא בעיניי איך מרגע הראשון שהתחלנו ללמוד שם לנגד עיניו להוציא חיבור זה אחר שהתאמת אצלו שדבר זה נחסר ונצרך ויועיל לרבים. ולא נח ולא שקט עד שברך על המוגמר אף ידי תיכון עימו. וראיתי בו מידה נפלאה של זהירות בממונם של ישראל ומחמיר בזה קלה כבחמורה.

הריני לברכו בברכת התורה שימשיך לזכות את ישראל בספרי תורה, תפילין ומזוזות כשרים אף מהודרים ובברכה הנצרכת לכל סופר: בני, היזהר במלאכתך שלא תצא תקלה תחת ידך שמלאכתך מלאכת שמים היא.

"...ואם חכם ליבך בני ישמח ליבי גם אני".

אריק אלחרר

צורבא מרבנן
TZURBA M'RABANAN
לעילוי נשמת מאיר (מיש) אלימלך ז"ל

בס"ד

יז' חשוון תשע"ח (6.11.17)

מכתב ברכה
לסופר סת"ם
ר' ערמון גל הי"ו,

שלום רב לאוהבי תורתך,

שמח לבי לראות ר' ערמון, שלא די בכך שאתה מזכה את הרבים, ומתלמידי צורבא מרבנן במסגרת רועה רוחני, וזוכה לכתוב סת"ם ביראה וכהלכה, ועתה אף אתה באת בערכת לימוד כדי לקרב את הדעת אל מלאכת ה'. זאת, בבחינת וכל העם רואים את הקולות, שאינה דומה שמיעה לראיה, וככל שאדם רואה והרבה עושה ושם יגע לטוב ולמוטב. כל שכן, שלמידת ההלכות תוך כדי החייתם של ההלכות, יקרבו את הדעת והלב להיות הדביים קשורים עליו כנגד הלב והמוח, בבחינת וידעת היום והשבות אל לבבך.

והקפדה יתרה יש לעניין תפילין של ראש שיהיו כהלכתן, ולא יהיה כקרקפתא דלא מנח, לצאת ממידת פושעי ישראל בגופן כמבואר **בגמ' בר"ה י"ז**, וכן במזוזה הנצבת על ימינו המוסיפה יראת שמים, כמובא **ברמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ו הלכה יג**:

יחייב אדם להיזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויכוון אהבתו ויעור משנתו ושגיונותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, ברוך רחמנא דסייעך.

חפץ ה' בידיך יצליח שלא תצא תקלה תחת ידיך, ובטח לאחד שאתה מוסיף ביוקרי הרבים לא רק בעשיה אלא גם בלמידה, הרי שאתה בבחינת מזכה הרבים ואין חטא בא על ידך. אשריך ואשרי חלקך.

בברכה נאמנה שתמשיך להגדיל תורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות

ברוב ברכה והלכה,

בנציון משה אלגאזי, ראש המכון

"צורבא מרבנן" - המכון הגבוה לחוראת החלכה
מרכזי לימוד בארץ ובעולם | בית מדרש לפיתוח חומרי למידה כנסים וימי עיון | קורסי צורבא | ימי השתלמות לרבנים ומורי הוראה
צורבא לחיילים | צורבא לנוער | צורבא לנשים | צורבא לילדים
1-700-500-777
חי"ש 11 רחובות
tzurbaorg@gmail.com
www.tzurba.com

לגלות ולחיות את עולם ההלכה

בס"ד

דברי ברכה

הראני יקירי וחביבי הר' גל ערמון ה"ו את ספרו גל עיני ואביטה שהוא מדריך לצרכן הסת"ם וראיתי שאת הכל עשה יפה בעטו, ויש בספרו תועלת מרובה להתעורר להעריך כראוי את חשיבות כשרות והידור הסת"ם והזהירות לזכות ולקיים מצוות חשובות אלו כראוי.

ועל חשיבות וחומרת הענין נצטט משו"ת שבט הלוי חלק ז סימן ב וז"ל : "והדבר פשוט - דכל מציאות קדושת ס"ת וקדושת תו"מ חל אך ורק בתנאי שנכתבו כהלכתן, ובקו"ט, ונעשו ככל אשר נצטוינו בתוה"ק עפ"י כל תיקוני חז"ל - רק אז נחשבים לתשמישי קדושה לקיים בהם מצות השי"ת, ורק אז בכוחם לפעול גדולות ונצורות בסגולת חמדתן - להמשיך השראת הקדושה לעמנו הק', לאריכות ימים ולשמירת בתי ישראל - ולא סתו"מ פסולין שאינם בגדר ס"ת ואינם בגדר תו"מ, וכדאיתא בירושלמי (שבת פי"ג ה"ג) אמר רב אילא, אלה המצות - עשיתן כמצותן הן מצות, ואם לאו אינן מצות".

והנה המחבר שהכרתיו משחר נעוריו במשך שנים רבות כשגר עם משפחתו היקרה בשכונתנו, השתדל תמיד לפעול להרבות כבוד שמים ולזכות את הרבים וכעת משהתמחה בנושא הסת"ם ממשיך בדרכו זו וגם בספרו זה אכן מנגיש את דבר ה' זו הלכה לציבור ע"י המחשה חזותית, ולקרב גם מי שאינו מצוי בתחום להבנת הנושא.

והנני מברכו שיזכה ולא תצא תקלה מתחת ידו ויזכה את הרבים לקיים בהידור מצוות אלו ולהרבות כבוד שמים

בברכת התורה ולומדיה

אהוד שפירא

רב שיכוני א' ב' ג' בב"ב

לשכת הרבנות
הפועצה הדתית
בני ברק
הרב אהוד שפירא

יחדין
קהילה תורנית ישראלית

אייל ורד

רב קהילת יחדיו. הדר גנים פתח תקוה.

054-4626779

ע"ר 580499879

המלצה.

הן כל יקר ראתה עיני בספרי של סופר הסת"ם הזריז יזהיר במלאכתו . רבי גל ערמון , אשר הביא לפניני. הספר הזה, מבאר בצירה פשיטה יניהה לעין הקורא את ההלכות היסודיות בעניני סת"ם, למען ירכיש הלומד בו ידיעה ראשונית ויסודית בטרם בא לתנות לעצמו תפילין ומוזוזה , אשר הן מצויית חביבית ויקרית ביותר מכירו ואוהבו. אשר הוא טורח רבית בעניין להנגיש את עניני הסת"ם לרחוק ולריב, למבין ישאינו מבין ,ויראת' קודמת להכמתו.

הספר הזה בידאי יתרים תרומה משמעיתית להבנת עניני הסת"ם אשר הלכיתיהן מרובות יהבקיאים בהם מועטים. כך שכל החפץ בכך, יוכל לקיים מצוות יקרות אלי בהידור ישמחה.

לא נצרכה אלא לברכה לידידי רבי גל ערמין הספר שיעשה חיל במלאכתי , ילא תצא תלה מתחת ידי יימשיך לזכות את הרבים בסת"ם מהודרים בתבלית ההידור, הנעשים ביושר ונקיות, הן בעניני סת"ם והן בעניני ממונית, יימשיך ביזמיתיי הבריכות להנגשת עניני הסת"ם לרבבות עמך ישראל.

הכותב באהבה יהערכה רבה.

אייל ירד, רב קהילת יחדיו יר"מ מכין מאיר ירישלים

בס"ד

ו' בכסלו התשע"ח

שלמה ישראל הלוי רבינוביץ'

רב שכונת הדר גנים פ"ת

הריני ממליץ על הספר מדריך מצולם לצרכן הסת"ם,
שנכתב ע"י הר"ר גל ערמון הי"ו שהוסמך על ידי מכון בית אל

הספר ממחיש ע"י תמונות את הלכות הסת"ם ונותן ידע לבא בשעריו לדעת את המעשה אשר יעשון, הספר מאיר את עיני הקורא ע"י התמונות המבארות את ההלכות וידוע שתמונת הדבר חוסכת שורות שלימות וארוכות של ביאור הדברים

ויש בזה לתועלת הרבים, כל שכן בהלכות סת"ם שתמונות מסייעות ונחוצות להבנת ההלכה על בוריה.

והריני מברכו שיזכה להפיץ מעיינותיו חוצה לשמחת לב מבקשי ה' שוחרי תורה והלכה.

בברכת התורה,

שלמה רבינוביץ.

הכנסת
The Knesset

בס"ד
היתשע"ח

כ"ד בחשון,

13 בנובמבר, 2017

לכל מאן דבעי

הנדון: המלצה

הלכות תפילין ומזוזות הן מן ההלכות הנדרשות לכל יהודי שימר תורה ומצוות דבר יום ביומו.

יחד עם זאת, למרות שרובנו משתמשים בתשמישי קדושה אלו ולמרות שבשערי רוב מוחלט של הבתים בישראל מותקנים מזוזות, הידע המינימלי הנדרש לוקה בחסר בקרב רוב מוחלט של הציבור.

דבר נאה לקח על עצמו איש החן והנועם גל ערמון, סופר סת"ם ירא שמים הבקיא בהלכות מחד ומכיר את השוק מאידך ותירגם את ההלכות המפורטות למדריך מעשי לצרכן.

אין ספק כי ציבור גדול יוכל ליהנות ממדריך זה ולהימנע מלהיכשל חלילה.

באתי כאיש ציבור לחזק את ידיו במלאכה חשובה זו ולקרוא לציבור ליהנות מפרי עמלו.

אור וברכה,

יהודה גליק

כנסת ישראל, ירושלים 91950
ת.ד. 6408203-02. פקס. 077-5558067
The Knesset, Jerusalem 91950
Tel. 02-6408203 Fax. 077-5558067

הקדמה

בשבח לה' על חסדו הטוב אני מגיש לפניכם את המדריך ההלכתי לצרכן הסת"ם. הרעיון לכתוב מדריך זה עלה בעקבות לימוד מעמיק של סוגיות הסת"ם, ומתוך חשיבה על האדם הממוצע המעוניין לרכוש מוצרי סת"ם. במהלך כתיבת המדריך העמדתי אל מול עיניי את השאלה מהן ההלכות הנוגעות ביותר לאדם זה וכיצד ניתן להסביר אותן באופן הבהיר והטוב ביותר.

במדריך זה ניתן למצוא פירוט חד ובהיר על אודות עולם התפילין, המזוזות וספרי התורה. נדגיש, כי לצערנו הרב, התחום פרוץ לחלוטין בימינו ואין שום רגולציה על המוצרים שנמכרים בעולם הסת"ם ועל כשרותם. לדוגמא, סת"ם חייב על פי ההלכה להיכתב באופן שיד אדם יוצרת כל אות בנפרד ולכן הדפסת מזוזות פסולה לחלוטין. יתר על כן, כל סופר כותב בביתו ואין שום דרך לבדוק אם עשה את כל העבודה על פי ההלכה מלבד עדותו האישית ואמונת הקונה. אין "תעודת הכשר" לסת"ם מטעם הרבנות וכל המדבקות וחותמות הכשרות למיניהן שייכות לגופים פרטיים במקרה הטוב ומזויפות לחלוטין במקרה הפחות טוב.

נושא נוסף שצריך להעלות למודעות הוא: מה הם שמות ה' וכיצד יש להתייחס אליהם. השמות הקדושים שאינם נמחקים הם: י-ה-ו-ה, א-ד-נ-י, א-ל, א-ל-ו-ה, א-ל-ה-י, א-ל-ה-י-ם, ש-ד-י, צ-ב-א-ו-ת, י-ה, ושם א-ה-י-ה (וכן כל ההטיות שלהם). יש לשים לב כי ישנה חובה הלכתית לקדש כל אחד משמות אלו בנפרד לפני כתיבתו וכי הם חייבים גניזה חמורה (בבית עלמין) במקרה הצורך. יצוין, כי סופר סת"ם צריך יראת שמים רבה בכדי להקפיד לקדש כל אחד מן השמות בנפרד ולהודות במקרה שטעה. מדוע? כיוון שבמקרה שלא קידש (וגם לא התנה מראש שהוא מקדש את כל השמות ה' למפרע) הרי מה שכתב פסול ואין דרך לאף אדם לדעת את זה בשום צורה של בדיקה.

בהתאם לאמור, באמצעות מדריך זה תיפתח בפניך האפשרות לבצע את רכישות הסת"ם שלך מתוך הבנה ובקיאות. יודגש, כי הדרך שבה אדם יכול לוודא שמה שעומד לפניו אלו מוצרי סת"ם כשרים, הוא בראש ובראשונה היכרות אישית עם הסופר, או המלצה מאדם אמין ומוכר. בעבר מספיק היה לוודא שיש לסופר תעודת הסמכה להיות סופר סת"ם. אולם למרבה הצער, לאחר שהתגלו זייפני סת"ם (בעלי מפעל גדול לזיוף סת"ם) שיש בידם תעודת הסמכה לא נותר אלא לברר היטב ולוודא שהרכישה נעשית אך ורק מסופר סת"ם אמין וירא שמים.

מעבדה לזיוף מזוזות

גלופה לזיוף מזוזות בדפוס

דפוס לזיוף מזוזות

הנחת גלופה על קלף לצורך זיוף מזוזה

צילום: דוברות המשטרה

פרק א' - מצוות תפילין

בבואנו לרכוש תפילין מומלץ להכיר מספר קריטריונים ומרכיבים, כדי שנוכל לבחור באופן מושכל את רמת ההידור של התפילין, את איכותן, וכמובן גם את מחירן. פרמטרים אלו הם:

א. רמת הפרשיות

רמת ההידור של פרשיות התפילין נובעת ממספר קריטריונים שאותם ראוי לברר עם הסופר:

1. האם הסופר שכתב את הפרשיות הינו סופר מוסמך, בעל תעודה ומוכר כאדם ירא שמים[1]. אם מציעים לך פרשיות במחיר זול המעורר חשד, חשוב לבדוק בדיוק מי הסופר. ייתכן שמדובר בפרשיות של סופר שאינו מוסמך במקרה הטוב או פרשיות מצולמות במקרה הפחות טוב.

2. סוג הקלף (בימנו הקלפים כולם מעובדים מעורות של בהמות טהורות. יצוין, כי "שליל" - קלף מעור עובר של בהמה טהורה נחשב לטהור ולמובחר ביותר, אחריו בהידור ישנו קלף המעובד בעבודת יד ואחריהם כל סוגי הקלפים האחרים),[2] שלמות הקלף (ללא נקבים, סדקים וחורים), איכות הדיו (מידת שחרות הצבע ועמידותו לחום ומים) וכתב כהלכה[3].

3. יצוין כי פרשיות שנכתבו על ידי סופר ירא שמים מהודרות יותר מפרשיות בכתב יפה יותר שנכתבו בידי סופר שאינו ירא שמים[4]. כמו כן, בני עדות המזרח מקפידים כי הסופר שכתב עבורם יטבול במקווה לפני הכתיבה[5].

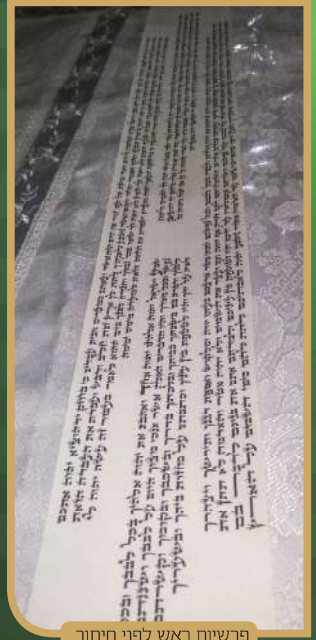
4. יוזכר, כי חשוב לבדוק שגם "מכניס הפרשיות" לתוך בתי התפילין הינו מקצועי ומוסמך. מדוע? כיוון שישנן דקויות הלכתיות בתהליך הסגירה אשר טעות קטנה בהן יכולה לפסול את התפילין. לדוגמא, לקראת הכנסת הפרשיות לתוך הבתים ישנה חובה לכרוך אותן בשיער זנב עגל, קלף ושוב שיער זנב עגל. כמו כן, ישנה חשיבות רבה לסדר הכנסת הפרשיות ותפירת הבתים.

1 הרב שלמה מועלם שליט"א, יריעות שלמה, חלק א', פרק ד' - דיני סופר, ע"מ ע"ב.
2 רבי ברוך בן רבי יצחק זצ"ל (מבעלי התוספות), ספר התרומה, הלכות תפילין, ע"מ נ"ו.
3 הרב משה קרויזר שליט"א, תפלה למשה, חלק א', פרק א', הידור מצווה, ע"מ נ"ד.
4 הרב שלמה מועלם שליט"א, יריעות שלמה, חלק א', פרק ד' - דיני סופר, ע"מ ע"ב.
5 הרב שלמה מועלם שליט"א, יריעות שלמה, חלק א', פרק ד' - דיני סופר, סימן כ"ב - הנהגה וחסידות.

פרשיות יד לפני קיפולן

פרשיית ראש לפני קיפול

פרשיית ראש מקופלת וקשורה

פרשיות ראש לפני חיתוך

ב. תיוג הפרשיות

1. אותיות שעטנ"ז ג"ץ – כתב השו"ע: "צריך לתייג שעטנ"ז ג"ץ. והסופרים נהגו לתייג אותיות אחרות. ואם לא תייג אפילו שעטנ"ז ג"ץ לא פסל"[6]. המשנה ברורה מעיר במקום כי הרבה פוסקים מחמירים ופוסלים אם לא תייג שעטנ"ז ג"ץ, ומסביר כי שעטנ"ז ג"ץ הן אותיות שט"ן ע"ז שהם מקטרגים גדולים וכן ג"ץ הוא גם שם של מקטרג והתגין שעליהן הם כמו חרב וחנית להינצל מהם[7]. יצוין, כי אכן צורת התג דומה לחרב והיא מעין אות ז' קטנה (קו אנכי עם עגול מעליו).

2. אותיות בד"ק הח"י – כתב בעל הטורים (או"ח, ל"ו): "כתב הר"י אסכנדרני: מהאותיות שיש להם גג, יש לתייג מהם בכל מקום חמש (אותיות) וסימנם בדיק"ה, והתג לכל אחת בסוף גגה בשמאל, לא כסופרי הזמן הזה שנותנין תג על גבי כל אחת מהן. ואות חי"ת מחלוקת רש"י ורבינו תם". ישנה מחלוקת בנוגע למקום התגים: האשכנזים מתייגים ממש בסוף גג האות ואילו עדות המזרח מתייגים קרוב לסוף גג האות אך לא בסוף ממש[8].

3. ומסביר ר' חיים ויטאל כי בבריאה בעת שבירת הכלים ירדו אותיות שעטנ"ז ג"ץ לחסרון רב (עד כדי שהמקטרגים נקראים בהם) ועל כן יש לתקן אותן בשלושה תגים, ואילו אותיות בדק הח"י ירדו לחסרון חלקי ועל כן אנו מתקנים אותם בתג אחד[9].

4. לסיכום ספרי תורה, מזוזות ופרשיות תפילין:

   א. ללא שעטנ"ז ג"ץ – דרגת בדיעבד.
   ב. שעטנ"ז ג"ץ – כשרים לכתחילה.
   ג. שעטנ"ז ג"ץ ו-בד"ק הח"י – נחשבים מהודרים על פי הקבלה.

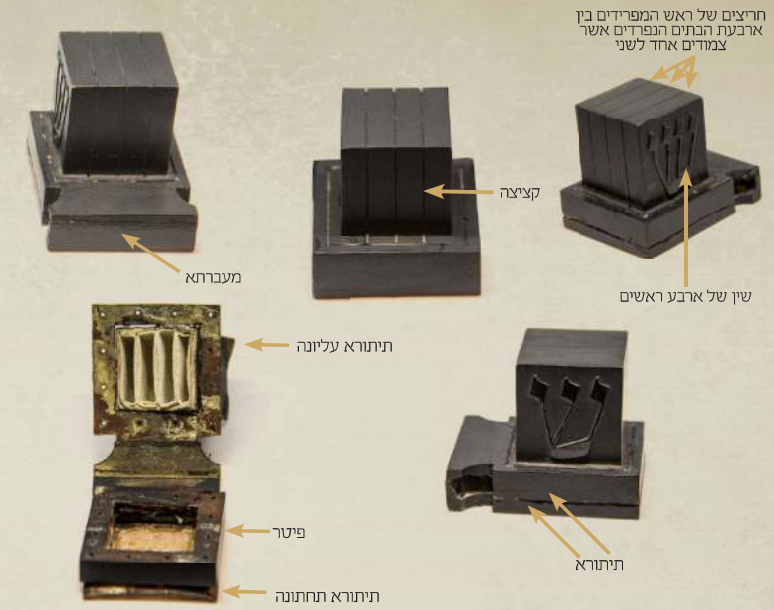
6 רבי יוסף קארו זצ"ל, שולחן ערוך או"ח, סימן ל"ו, סעיף ג'.
7 רבי ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל (החפץ חיים), משנה ברורה, סימן ל"ו, סעיף ג', סעיף קטן ט"ו.
8 הרב שלמה מועלם שליט"א, יריעות שלמה, חלק א', פרק יד – התגין, ע"מ רנ"ב.
9 ר' חיים ויטל זצ"ל, אוצרות החיים, ע"מ כ"ב, סוף פרק שביעי.

תיוג עתיק ומפואר במגילת אסתר

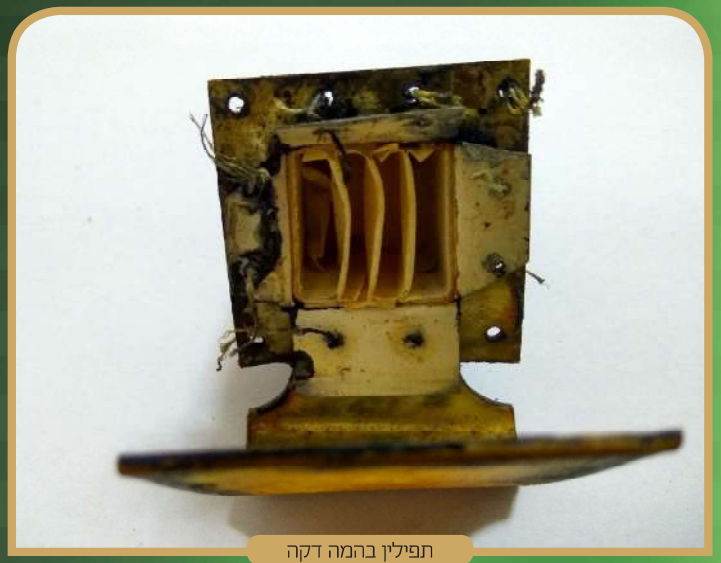
ג. שמות חלקי התפילין:

ד. סוג הבתים:

1. **בהמה דקה (פשוטים)** – בתי תפילין העשויים מעור בהמה דקה (צאן) – עורם רך ועדין ולכן הם חלשים ושבריריים מאוד. מעטים מאוד נחשבים כשרים (ומצליחים לקבל השגחה) ומעטים אף יותר שומרים על כשרותם לאורך שנים. יצוין, כי למעשה בתים אלו היו הנפוצים בעם ישראל עד לדורות האחרונים שנוצרה האפשרות לעצב עור בהמה גסה לבתי תפילין (ולהימנע מהבעיות והחורים הקיימים בבתים הפשוטים). כיום ממעטים לרכוש בתים מבהמה דקה.

2. **בהמה גסה** – בתי תפילין העשויים מעור בהמה גסה (בקר) – נפגעים הרבה פחות, וחזקים ומהודרים הרבה יותר.

תפילין בהמה דקה

תפילין בהמה גסה

ה. סוג ההידורים בבתים:

1. **חובת פרודות על פי ההלכה –** בתפילין של ראש ארבעה בתים הבונים את ריבוע הבית. על כך נכתב: "חריץ שבין בית לבית צריך שיגיע עד התפר, ואם לא הגיע כשרה, והוא שיהיה נכר החריץ כדי שיהיו ד' ראשיה נראין לכל"[10]. בימינו ניתן לרכוש בתים בשתי רמות:

א. **רוב פרודות –** ארבעת הבתים פרודים רק בחלקם כמו שנאמר בשולחן ערוך: "ואם לא הגיע כשרה, והוא שיהיה נכר החריץ[11]..." רוב פרודות הינם בתים כשרים לכתחילה אך אינם מהודרים.

ב. **פרודות לגמרי –** ארבעת הבתים פרודים לגמרי (מראשן ועד התפר) ואין דבק שמדביק אותם אחד לשני וגורם לחשש שהבתים הפכו לבית "אחד". את התפירה בין הבתים עושים במפעל והגיד המועבר אינו נראה לעין. פרודות לגמרי הינן מהודרות אך על אף האמור טוב לרכוש "מכוונות" (ראה סעיף 5 להלן) כאשר רוכשים בית עם גיד העובר בין הבתים[12].

2. **ש' משוך ביד –** עשיית האותיות ש' בתפילין של ראש הינה הלכה למשה מסיני[13] ואם נעשתה שלא כראוי מעכבת את כשרות התפילין. מובנו של ההידור "ש' משוך ביד" הוא, שכל תהליך יצירת הש' נעשה בידי אדם הבקיא בצורה ובכתיבה נכונה של האות (ללא חק תוכות כלומר, יצירת האות באמצעות סכין ולא באמצעות פעולת כתיבה, הפוסל את האות) ומתוך כוונה[14].

3. **מקשה א'/מקשה ב' –** בתי התפילין עשויים בימינו ברובם מעור אחד. כדי לחזק את הבית מוסיפים בין התיתורא העליונה לתחתונה חתיכת עור נוספת בשם "פיטר" (שהופכת את הבית להיות "מקשה ב'" כי אינו עשוי רק מעור אחד). בשורה התחתונה, חתיכת העור הזאת רק מחזקת את הבית ואין שום הידור לקחת דווקא מקשה א' (אפילו להפך, מקשה א' חלש יותר). בתים מקשה ב' מהודרים ביותר באותה המידה[15].

10 רבי יוסף קארו זצ"ל, שולחן ערוך או"ח, סימן ל"ב, סעיף מ'.
11 שם.
12 ר' דוד אריה מורגנשטרן, ר' אליהו ראובן גיטמן, זיכרון אליהו – על הלכות תפילין..
13 רבי יוסף קארו זצ"ל, שולחן ערוך או"ח, סימן ל"ב, סעיף מ"ב.
14 הרב משה קרויזר שליט"א, תפלה למשה, חלק א', פרק ה', דיני שין של תפילין.
15 שם, פרק ז' – הידור "מקשה" בבתים.

רוב פרודות ופרודות לגמרי

תפילין פרודות לגמרי

ש' משוך ביד

ה"פיטר" בבית מקשה ב'

4. **ריבוע רגל/יד –** ריבוע הבתים נעשה במפעלי בתי התפילין על ידי מכונה המעצבת את הבית לצורתו ההלכתית הנכונה. נחלקו הפוסקים האם ישנה חובה לעצב את ריבוע הבית בידי אדם (באמצעות סיבוב גלגל ביד או פדל, או בעזרת דוושות ובאמצעות הרגליים), או שדי בהפעלת המכונה לבדה (בחשמל). נציין כי לדעת המצריכים ריבוע בכוח גברא, נפסק כי מהודר יותר לעשות זאת באמצעות כוח גברא (יד או רגל). ובוודאי אין הידור דווקא בעשיית הריבוע באמצעות היד[16].

5. **מכוונות –** "...ויעביר חוט התפירה בין כל בית ובית[17]" – ארבעת הבתים פרודים לגמרי (מראשן ועד התפר), ובמהלך הייצור של הבית עושים נקבים בדיוק בתחתית כל חריץ שבין הבתים. לאחר שסוגרים את התפילין ומכניסים את הפרשיות מעבירים דרך נקבים אלו את הגיד ונראה בבירור שהבתים פרודים. תפילין "מכוונות" הן המהודרות והמומלצות ביותר, כיוון שהן מאפשרות לוודא שהבתים אכן פרודים לגמרי ושהפרדתם לאחר הצביעה נעשתה בהתאם להלכה.

16 הרב בועז העברי שליט"א, בירורים למעשה בעניני תפילין, פרק י"ב – ריבוע הבתים יד/רגל.
17 שולחן ערוך, סימן ל"ב, סעיף נ"א.

מכונה המעצבת את הבית לצורתו ההלכתית הנכונה
בכוח אדם באמצעות הרגל

תפילין מכוונות– מלבד התפירות ניתן לראות גם את שיער העגל העוטף את פרשיית "והיה אם שמע" מבצבץ מגג התיתורא.

ו. הרצועות -

הרצועות צריכות להיות מעור בהמה, חיה או עוף טהורים, ומעובדים לשם קדושת תפילין. כמו כן, הלכה למשה מסיני שרצועות התפילין צריכות להיות בצבע שחור מבחוץ[18].
יש כמה כללים מרכזיים שיש לדעת בנוגע לרצועות:

1. רצועות חייבות להיות ברוחב של לפחות 10 מ"מ (בלשון השולחן ערוך: כשיעור שעורה)[19].

2. מאחר שמדובר בהלכה למשה מסיני, הרי שאם מתחילים סדקים או פיצוצים בצבע או שבעת ההנחה הרצועה נמתחת לעובי של פחות מכדי "שעורה" יש להחמיר להחליף רצועות.

הקטנת קשר ריבוע ראש והרחבתו

לפני הרחבת או הקטנת הקשר יש לומר: "לשם קדושת תפילין".

18 רבי יוסף קארו זצ"ל, שולחן ערוך או"ח, סימן ל"ג, סעיף ג'.
19 שם, סימן כ"ז, סעיף י"א.

רצועה כשרה

רוחב רצועה לפחות 10 מ"מ

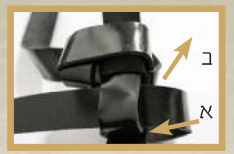

רצועות פגומות

הרחבת היקף הרצועה – תפילין של ראש, קשר יו"ד

לפני הרחבת הקשר יש לומר: "לשם קדושת תפילין".

נפתח את הידוק הקשר. נעביר חלק קטן מהרצועה בכיוון החץ.

נעביר את החלק בכיוון החצים אל הקשר לטובת הרחבתו.

נמשוך את הרצועה העוטפת ונרחיבה בעזרת הרצועה שהעברנו עד כה.

נהפוך את הקשר ונמשיך להרחיב את הלולאה.

כדי להרחיב את גודל היקף הרצועה לראש נמשוך רצועה זו למעלה בהתאם לגודל שנרצה להרחיב.

כך זה נראה מאחור

נהפוך את הקשר בחזרה קדימה

ונמשוך לכיוון החץ

זאת הרצועה שבאמצעותה מרחיבים ומצרים את היקף הראש.

נמשוך למעלה בכיוון החץ אל היקף הראש

נהדק בחזרה את הלולאה

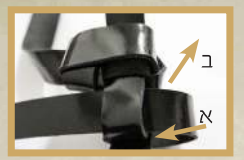

נהדק את הקשר בחזרה

הקטנת היקף הרצועה תפילין של ראש, קשר יו"ד

לפני הקטנת הקשר יש לומר: "לשם קדושת תפילין".

נפתח את הידוק הקשר. נעביר חלק קטן מהרצועה בכיוון החץ.

נעביר את החלק בכיוון החצים אל הקשר לטובת הרחבתו.

נמשוך את הרצועה העוטפת ונרחיבה בעזרת הרצועה שהעברנו עד כה.

נהפוך את הקשר ונמשיך להרחיב את הלולאה.

נהפוך את הקשר בחזרה קדימה

ונמשוך מהיקף הראש לכיוון החץ

מאחורה; נמשוך את הרצועה בכיוון החץ

כך זה נראה מקדימה; נהדק לכיוון הרצועה התחתונה

זאת הרצועה באמצעותה מרחיבים ומצרים את היקף הראש

נהדק בחזרה את הלולאה

נהדק בחזרה את הקשר

ז. סדר הנחת הפרשיות בבתי התפילין לדעת רש"י ולדעת רבנו תם:[20]

1. לדעת רש"י והרמב"ם – "קדש" משמאל, "כי יבאך" בבית השני, "שמע" בבית השלישי" "והיה אם שמע" בבית הרביעי. כך מנהג העולם.

2. לדעת רבינו תם – בבית שלישי "והיה אם שמע", בבית הרביעי "שמע".

ומרן בשלחן ערוך פסק: "ירא שמים יצא ידי שניהם ויעשה שתי זוגות תפילין ויניח שניהם ויכוון בהנחתם: באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי והשאר הם כרצועות בעלמא[21]".

איך קונים? מתי מחליפים/משפצים?

ח. בדיקת תפילין

1. <u>באופן עקרוני</u> – פסק השולחן ערוך כי תפילין שהונחו יום-יום ולא התרחשה סיבה המחייבת בדיקה (פירוט להלן), נמצאות בחזקתן ואין צריכות בדיקה לעולם. בהתאם לכך, אם אינו מניחן אלא לפרקים צריכים בדיקה[22].

2. יצוין, כי המשנה ברורה כותב שנכון לבדקן (לא פוסק כל כמה זמן) מפני שמתקלקלין מפני הזיעה. ומוסיף כי אם נקרע חיפוי הבתים או שנפלו למים (וכיום גם אם נשארו שעות בחום ברכב) חייבות בדיקה[23].

3. <u>בחודש אלול</u> – אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, נוֹהֲגִין לִבְדֹּק בְּחֹדֶשׁ זֶה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁלָּהֶן. וְכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא שָׁם בֶּדֶק, בְּשִׁאָר מְצְוֹת יִתַּקְּנוּ[24].

4. <u>בימינו</u> נוהגים לבדוק את התפילין פעמיים בשבע שנים גם מי שמניחן תמיד כיוון שהדיו מתיישן במשך השנים. כמו כן, לפעמים ישנה פגיעה בתפילין מהזיעה. נוסף על כך, מוטב לבדוק מדי כמה שנים מאחר שרבו הסופרים והמגיהים שאינם מומחים כראוי[25]. נציין, שפעמים רבות במהלך הבדיקות נמצאות תפילין פסולות מעיקרן.

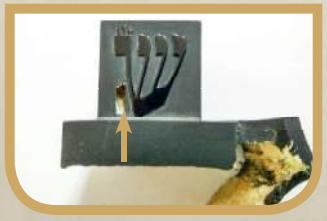
20 רבי יוסף קארו זצ"ל, שולחן ערוך או"ח, סימן ל"ד, סעיף א'.
21 שם, סימן ל"ד, סעיף ב'.
22 שם, סימן ל"ט, סעיף י'.
23 רבי ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל (החפץ חיים), משנה ברורה, סימן ל"ט, סעיף י', סעיף קטן כ"ו.
24 הרב שלמה גאנצפריד זצ"ל, סימן קכ"ח (דיני חודש אלול) סעיף ג'.
25 הרב שלמה מועלם שליט"א, יריעות שלמה, חלק א', פרק ט"ז – דיני בדיקת סת"ם, סעיף ו'.

ההבדל בין הכנסת הפרשיות
לתפילין של ראש רש"י ורבנו תם

תפילין פסולות

שיפוץ תפילין

1. "תפילין בין של ראש בין של יד הלכה למשה מסיני שיהיו מרבעות בתפרן ובאלכסונן... וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים"[26]. אם נפגע ריבוע הבתים או פינותיהם, התפירות או מושב הבית יש לתת את התפילין לבדיקה וככל הנראה לשיפוץ.

תפילין לפני שיפוץ

תפילין לאחר שיפוץ

26 רבי יוסף קארו זצ"ל, שולחן ערוך או"ח, סימן ל"ב, סעיף ל"ט.

תהליך הבדיקה – לפני תחילת העבודה יש לומר:
"כל מה שאעשה עכשיו לשם קדושת תפילין"

פתיחת הבתים לבדיקת הפרשיות / הכנסת הפרשיות בתפילין חדשות

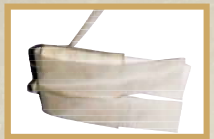
שיער העגל שאיתו כורכים את הפרשיות

לאחר קיפול זהיר של הפרשייה עוטפים אותה בשיער

לאחר מכן עוטפים אותה בקלף

ואז שוב בשיער

וכן בפרשיות של תפילין של יד (כאן לאחר שיער–קלף–שיער)

תפילין של ראש לאחר הכנסת הפרשיות כסדרן, והוצאת שיער העגל מהחיתוראה העליונה

ניקוי התעלות שעובר בהן הגיד לפני התפירה מחדש

גיד של בהמה טהורה שאיתו תופרים (וסוגרים) את בתי התפילין

דוגמה לתפירה צד אחד

לאחר התפירה סוגרים את הפתח בדבק חזק מאוד וממלאים באבקת עור

לאחר שהדבק התייבש ואבקת העור מילאה את כל החללים משייפים על נייר לטש את אבקת העור שנשארה בחוץ

צובעים את הבתים בצבע מיוחד לבתי תפילין ומחכים שיתייבש. תהליך זה עשוי לארוך זמן רב לאור זמן הייבוש של הצבע. לאחר שהצבע מתייבש היטב משייפים בעדינות עם נייר זכוכית עדין כדי ליצור גימור סופי יפה לצבע הבתים

לאחר הגימורים האחרונים בצבע מורחים על הבתים שמן סיליקון כדי לשמור על הצבע ועל ברק הבתים לאורך זמן

לאחר שימון הבתים קושרים את רצועות התפילין והתפילין מוכנות למסירה

סדרת תמונות העוקבת אחר
תהליך העיבוד של הבית והשתנותו, עד גמר ההכנה.

2

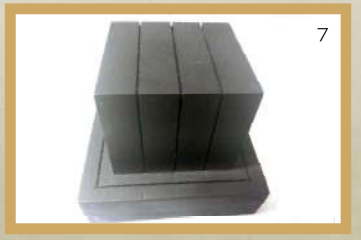

1

4

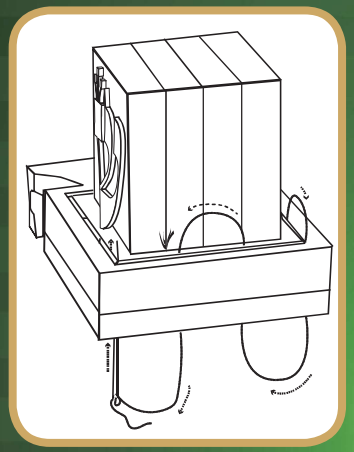

3

6

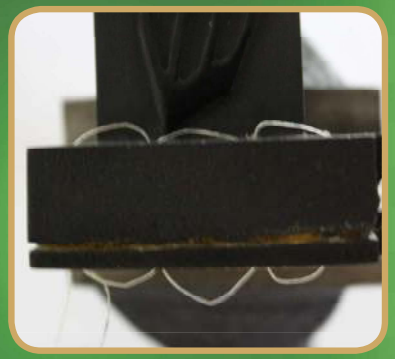

5

7

תפירות הבית

על אודות "ערמון הסופר"

1. אנחנו שואפים לתת מענה הלכתי מצוין ואמין ובכשרות הגבוהה ביותר בתחום הסת"ם ותשמישי קדושה ולחשוף את עולם הסת"ם לאוכלוסיות השונות, תוך הענקת שירות מעולה לכלל הצרכנים ומזמיני ההרצאות ובדגש על התאמה מושלמת לצרכי הלקוח, העדפותיו והשקפת עולמו.
2. **מכירה** – מכירת ספרי תורה, תפילין, מזוזות, מגילות וספרי הפטרות לכל העדות, בכל רמות ההידור. וכן, יצירות אומנות יהודית מעוצבות על קלף בהתאם לבחירת הלקוח.
3. **בדיקה** – הגהת אדם ומחשב לספרי תורה, תפילין, מזוזות ומגילות.
4. **תיקון** – תיקון וביצוע טיפולי שימור לספרי תורה, מגילות, ספרי הפטרות ובתי תפילין.
5. **הרצאות** – הרצאות מרתקות בתחום הסת"ם בהתאמה אישית לצורכי הלקוח, גיל קהל היעד ומאפייני האוכלוסייה (גני ילדים בכל שכבות הגיל, בתי ספר בכל שכבות הגיל, ערבי קהילה, מועדוני פנסיונרים, אירועים לעילוי נשמה ועוד).
6. **ליווי לרכישת ספר תורה** – כאשר באים לקיים מצווה חשובה של רכישת ספר תורה יש לשים לב כי מדובר בעסקה משמעותית אשר מעורבים בה פרטים רבים. כמו בכל עסקה גדולה בחיים, מומלץ להגיע בליווי מומחה בתחום שילווה את רכישת ספר התורה. החל מאיתור הסופר המתאים והראוי ביותר, קביעת פרטי הספר (נוסח, גודל, איכות היריעות, תפירה, הגהה, הדבקה, כתיבת הספר ועוד), ועד לטקס מעמד סיום כתיבת האותיות והכנסת הספר התורה להיכל.

